

СЕКЦІЯ 9 «УКРАЇНІСТИКА: РЕТРОСПЕКТИВА ТА ОБРІЇ МАЙБУТНЬОГО»

Березовська Т. В.

Канд. іст. наук, доцент

Миколаївський національний аграрний університет,

м. Миколаїв, Україна

k.ukrainoznavstva@gmail.com

ПРОБЛЕМА НАЦІОНАЛЬНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ ЯК ФАКТОР НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Досліджено проблеми національного самовизначення, як чинника національної безпеки і громадянської самосвідомості.

Ключові слова: національне самовизначення, безпека, глобалізований світ.

Сьогодні формування української національної ідентичності виступає рівнозначним фактором національної безпеки. Це покладає особливу відповідальність на викладання вітчизняної історії у вищих навчальних закладах. Попри всі процеси глобалізації чинник національної самоідентифікації проступає все більш яскравіше.

Молодим фахівцям, випускникам вищів доведеться зіткнутися з проблемою не лише конкурентоспроможності, але й з самоідентифікації в контексті світових глобальних процесів. Що ж передбачає розв'язання проблеми національного самовизначення або самоідентифікації? Перш за все це питання : «Ким ми були?», «Ким ми є?», «Ким ми прагнемо стати?» у сучасному глобалізованому світі. Ці питання постають перед кожним народом у період національного самовизначення.

Зазвичай боротьба за національне самовизначення в XIX-XXст. проходила три етапи: 1) розвиток національної культури, заснованої на національній мові та її практичному використанні в освіті, управлінні й економічному житті; 2) здобуття політичних прав і політичного самоуправління-спершу у формі автономії, зрештою-і повної незалежності; 3) створення завершеної соціальної структури, що пронизувала б усю

домінуючу етнічну групу та включала у себе її освічені еліти, прошарки чиновників і підприємців, вільних селян, свідомих робітників.

Провідні європейські дослідники засвідчують, що проблема національної ідентичності актуалізується тоді, коли « значна кількість людей з певної спільноти вважає себе нацією або ж поводить ся так, нібито ця нація існує» (Г. Сетон-Вотсон). У цей історичний час кожна нація діє як «співтовариство почуттів, що знаходить своє адекватне втілення лише у власній державі і природно прагне створити її» (М. Вебер). Більше того, уповні нормальним є те, що « будь-якій національній спільноті судилося в той чи інший момент являти себе в іпостасі «обраного народу». Цей романтичний вибух почуттів і відповідна піднесена поведінка не оминула й старі нації Європи» (Е. Балібар) [1].

Україна прагне жити достойно, як провідні країни світу. Але практична реалізація цієї мети залежить від багатьох чинників, серед яких і здатність національної еліти мобілізувати суспільство й повести його за собою. Сьогодні, у пограничній ситуації «гібридної війни», розв'язаної Росією проти України, перед нами на повен зріст постала проблема визначення своєї національної ідентичності. І кожен з нас, суспільство в цілому, мають зрозуміти й оцінити, яке місце ми посідаємо у сучасному світі, наскільки неповторний та унікальний пройдений нами шлях. А головне, що нам суджено в майбутньому.

Не буде перебільшенням сприймати наш час як епоху ідентичності-пошуку кожною людиною уявлення про самоцінність людського життя в його зіставленні з цивілізованими надбаннями, культурою та історією як минулих, так і нині сущих поколінь. Національний фактор у формі «вибуху етнічності»- повсякденна реальність. Більше того-національна ідентичність стала зворотною стороною нестримного й неоднозначного процесу глобалізації. З одного боку, процес цей вторгається в наше повсякдення, руйнує та підпорядковує собі традиційний спосіб життя. Але з іншого боку, ця глобалізація спонукає до відтворення наявних і породження нових

резервів соціального існування людства. Позиціонуючи себе в ролі дуальної опозиції до процесу «глобалізації», оця всюдисуща «національна ідентичність» виступає як само описання, само презентація нації до зовнішнього світу, що передбачає оцінку як «себе», так й інших. У підсумку ми спостерігаємо своєрідний парадокс, коли національна ідентичність актуалізується самим процесом наростання світового глобалізаційного процесу або й усупереч йому [2, с. 138].

Однак не все так просто й однозначно. Здобувши незалежність, Україна мала пройти в наздоганяючому режимі» дві фази суспільного розвитку, притаманні індустріальній добі: 1) становлення громадянського суспільства; 2) завершальний етап формування національної самосвідомості. Оскільки формування громадянського суспільства в нашій країні відбувається вкрай повільно й неоднозначно, дехто вже готовий оголосити провал здійснення проекту громадянської нації в Україні як територіально-політичного утворення. Натомість суспільна увага навіртається до проекту розбудови нації лише на етнічній основі.

Але, ймовірно, є сенс все ж таки говорити не про етнічну основу національної свідомості. Національна свідомість далеко не одновимірна. Вона має принаймі два аспекти. Перший-громадянський: нація складається з громадян, які прямо чи опосередковано беруть участь у створенні законів, їх прийнятті та у процесі управління через місцеві й центральні органи, суди, а також політичні партії та різноманітні добровільні товариства. Тому доцільно говорити саме про «громадянську», а не «політичну» націю, адже неполітичних націй узагалі не існує, а нація є етносом, який утверджує свою національну державу.

Проте поняття «громадянська» нація у чистому вигляді майже не трапляється у житті. Тому національну само ідентичність слід розглядати і як громадянську, і як етнічну, коли культура, мова та релігія більшості виступають культурним ядром суспільства, довкола якого й формується нація як громадянське багатоетнічне утворення. Сферою, в якій також відбувається

само ідентифікація України, є переосмислення власних здобутків і втрат на шляху розбудови незалежної держави, принаймні в контексті адекватності результатів реформування.

Таким чином, сьогодні ми виходимо з того, що нинішня потреба в ідентифікації України зумовлена необхідністю «усвідомити себе», зміцнити позиції та знайти союзників, зрештою-відобразити світ у системі впорядкованих образів і смислів. Суспільство матиме можливість успішно подолати період «розрухи в головах» лише тоді, коли ідентичність інтерпретуватиметься через структуру образів і смислів спільності історичної долі нашого народу, його високої духовності й культури, через колективне «ми» як спільноти, що утверджує громадянське суспільство й реалізує проект європеїзації суспільного життя. Сьогодні національна само ідентичність набуває значення одного з вирішальних факторів становлення та збереження суверенітету нашої держави.

Список використаних джерел:

1. Електронний ресурс: <http://citatu.com.ua/blog/1369/1393/>
2. Ткаченко В. М. Україна: «час війни та миру» / В. М. Ткаченко // Український історичний журнал. – 2017. – № 1. – С. 135-156.

T. Berezovska. The problem of a national samovic value is a factor of national security.

Summary

The problems of national self-determination, as a factor of national security and civil consciousness, are investigated.

Key words: national self-determination, security, globalized world.